

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ФІЛАНОВА НАТАЛІЯ ЮЛІВНА

УДК 347.91.11 (477)

САМОРЕГУЛІВНІ ОРГАЦІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

12.00.03 – цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільного права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор **Спасибо-Фатєєва Інна Валентинівна**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, професор кафедри цивільного права.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент **Яворська Олександра Степанівна**, Львівський національний університет імені Івана Франка, професор кафедри цивільного права;

кандидат юридичних наук **Мица Юрій Вікторович**, Харківський інститут кадрів управління, проректор з економіко-правових питань.

Захист відбудеться «04» листопада 2014 р. о «10» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.02 в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: (61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70).

Автореферат розіслано «01» жовтня 2014 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Ю.Є. Атаманова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Докорінні зміни, які відбулись у соціально-економічному бутті України за останні десятиліття, обумовлюють необхідність пошуку нових моделей регулювання відносин у сфері підприємництва. Цього вимагає і вибір зовнішньополітичного вектору нашої держави, яка проголосила своєю метою поглиблення інтеграційних процесів із державами Європейського Союзу. Очевидно, що збереження рудиментарних форм регулятивного впливу на економіку, які базуються на засадах максимальної централізації управління, не надає позитивних результатів і не сприяє розвитку підприємництва. Тому доцільним є врахування досвіду країн світу із розвиненими ринковими відносинами, в яких максимальний ефект від регулятивного впливу на підприємницьке середовище досягається шляхом поєднання державного управління із регулюванням, здійснюваним суб'єктами приватного права, з-поміж яких – і саморегулівні організації (далі – СРО).

В Україні подібні організації почали утворюватися не так давно, а законодавство, яким регулюється їх діяльність, наразі перебуває в процесі становлення. Водночас уже зараз перед законодавцем і в правозастосовній практиці постає низка проблем. Це пов'язано з тим, що саморегулівні організації часто поєднують у собі риси, які характеризують їх як суб'єктів і приватного, і публічного права одночасно. З одного боку, такі організації утворюються з приватної ініціативи і в організаційно-правових формах, визначених Цивільним кодексом України (далі – ЦК). З іншого ж боку, такими організаціями здійснюється регулятивний вплив на діяльність їх членів, що проявляється у виконанні нормотворчої й контрольної функції. Ними можуть виконуватися і деякі публічно-владні повноваження, зокрема видання ліцензій, дозволів на здійснення певних видів діяльності, сертифікація членів організації тощо. Вказані особливості є свідченням того, що на прикладі саморегулівних організацій в черговий раз підтверджується проблематичність проведення чіткої демаркаційної лінії між приватним і публічним правом в цілому і визначення режимів правового регулювання відносин, що виникають при створенні, діяльності і припиненні таких організацій, зокрема.

Означені обставини зумовлюють актуальність теми дисертаційного дослідження, його теоретичне і практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідницьких робіт кафедри цивільного права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах державної цільової комплексної програми № 0111U000963 «Проблеми вдосконалення правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин в Україні». Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 23 грудня 2011 року).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає у з'ясуванні особливостей правового статусу саморегулівних організацій як суб'єктів цивільного права та розробленні науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення законодавства України для досягнення ефективного рівня правового регулювання та правозастосування.

Відповідно до мети було поставлено такі основні *задачі*:

- порівняти законодавче регулювання діяльності саморегулювальних організацій у зарубіжних країнах і в Україні;
- визначити місце саморегулювальних організацій у системі юридичних осіб;
- з'ясувати особливості правової природи відносин, які виникають між саморегулювальними організаціями і їх членами;
- установити особливості механізмів регулювання, які застосовуються саморегулювальними організаціями;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства України в цій сфері.

Об'єкт дослідження - суспільні відносини, які виникають у процесі створення і діяльності саморегулювальних організацій.

Предмет дослідження – саморегулювальні організації як суб'єкти цивільного права.

Методи дослідження. В основу дослідження покладено синергетичний підхід, який полягає у вивченні механізмів самоорганізації різноманітних систем, з-поміж яких і соціальні системи, з метою виявлення універсальних закономірностей такої самоорганізації, чинників, які її обумовлюють, а також загальних умов. Зокрема у дисертації синергетичний підхід застосовано в ході дослідження феномену саморегулювання громадянського суспільства й підстав виникнення саморегулювальних організацій як його інститутів, при з'ясуванні доцільності утворення таких організацій в сучасний період розвитку національної економічної і правової системи, а також для виявлення засад правового регулювання утворення і діяльності СРО. У процесі дослідження використано також історичний, порівняльно-правовий, формально-логічний та інші методи. Історичний метод дозволив дослідити становлення інституту саморегулювальних організацій в Україні і в інших країнах світу. За допомогою порівняльно-правового методу було простежено закономірності й тенденції законодавчого регулювання діяльності СРО у зарубіжних країнах, виявлено положення, які повинні бути покладені в основу розробки вітчизняного законодавства у сфері унормування правового статусу СРО. Формально-логічний метод було використано при з'ясуванні особливостей правового статусу СРО через послідовний аналіз і системне тлумачення положень національного законодавства та законодавства зарубіжних країн. Метод прогнозування сприяв виявленню шляхів удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності саморегулювальних організацій. У процесі дослідження використовувалися також інші загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання.

Теоретичну основу для висновків, зроблених у дисертації, становлять праці науковців минулого і сьогодення, зокрема роботи С.С. Алексєєва, В.А. Белова, С.М. Братуся, В.І. Борисової, М.І. Брагинського, В.М. Горшеньова, В.В. Долинської, О.С. Йоффе, А.І. Камінки, О.О. Красавчикова, Н.С. Кузнецової, І.М. Кучеренко, В.В. Луця, Р.А. Майданика, О.Л. Маковського, Н.Н. Пахомової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, Н.С. Суворова, І.Т. Тарасова, Г.Ф. Шершеневича, О.С. Яворської та ін. Дисертант також спиралась на досягнення зарубіжної правової науки, зокрема на роботи Дж. Блек, Дж. Бресвейта, Ф. Кафаггі, А. Огуса та ін.

Емпіричною базою дослідження є законодавство України та інших держав (зокрема Великобританії, США, Канади, Нідерландів, Російської Федерації та ін.), джерела міжнародного права (конвенції та акти органів Європейського Союзу) у сфері регулювання діяльності СРО, а також вітчизняна й зарубіжна судова практика.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першою науковою працею, в якій з'ясовано особливості правового статусу саморегульвних організацій як суб'єктів цивільного права, та розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства України для досягнення ефективного рівня правового регулювання та правозастосування. На підставі результатів дослідження дисертантом одержано нові наукові положення, висновки та пропозиції, які виносяться на захист.

Уперше:

- виявлено специфічні ознаки саморегульвних організацій, що виокремлюють їх з-поміж інших юридичних осіб: а) об'єднання на підставі членства учасників підприємницької та/або професійної діяльності за ознакою єдності галузі виробництва товарів (виконання робіт, надання послуг тощо) або виду професійної діяльності без мети отримання прибутку й подальшого розподілу його між членами; б) наявність подвійної мети утворення таких організацій, яка полягає в задоволенні інтересів членів саморегульвної організації і споживачів їх товарів (робіт, послуг, інших об'єктів), а у випадках делегування СРО публічно-владних повноважень – і публічного інтересу також; в) здійснення нормотворчої, контрольної і штрафної функції по відношенню до членів організації, що передбачено локальними корпоративними актами;

- доведено, що саморегульвні організації є юридичними особами приватного права. Однак існують і такі СРО, яким державою делеговані певні публічно-владні повноваження, що обумовлює їх належність до юридичних осіб публічного права. Усі СРО утворюються в організаційно-правових формах, визначених ЦК, незалежно від того, чи були їм делеговані публічно-владні повноваження і чи належать вони відповідно до юридичних осіб приватного або публічного права;

- обґрунтовано, що у випадку делегування саморегульвній організації публічно-владних повноважень остання стає і суб'єктом цивільних правовідносин, і носієм компетенції, яка має публічно-правову природу. В частині виконання делегованих повноважень така організація зобов'язана діяти виключно в порядку і на підставі чинного законодавства (в умовах спеціальнодозвільного типу правового регулювання);

- обґрунтовано, що шкода, завдана незаконним рішенням, діями чи бездіяльністю саморегульвної організації, якій були делеговані публічно-владні повноваження, відшкодовується за правилами, встановленими ст. 1173 ЦК. У разі відсутності у такої СРО майна, достатнього для відшкодування завданої нею шкоди, ця шкода відшкодовується в частині, якої не вистачає, або в повному обсязі, державою;

- доведено, що відносини між саморегулювальною організацією та її учасниками є правовідносинами членства - організаційними цивільними правовідносинами. При делегуванні саморегулювальній організації публічно-владних повноважень відносини між нею і її членами в частині здійснення таких повноважень є адміністративно-правовими;

- обґрунтовано, що в тих СРО, які виконують публічно-владні повноваження і належать до юридичних осіб публічного права, допустиме запровадження обов'язкового членства, тобто членства, яке є необхідною умовою доступу особи до заняття певним видом підприємницької або професійної діяльності.

Удосконалено:

- положення про те, що СРО доцільно класифікувати за видом саморегулювання, який покладено в основу їх діяльності, на ті, які здійснюють добровільне саморегулювання, та ті, що здійснюють делеговане саморегулювання;

- твердження про те, що акти, які приймаються СРО, мають правовий і нормативний характер і належать до локальних корпоративних актів. Водночас деякі з них разом із правовими нормами містять положення етичного й морального змісту, а стандарти професійної діяльності – технічні норми;

- доводи про те, що контроль, здійснюваний саморегулювальними організаціями, може спрямовуватись як на перевірку дотримання членами організації стандартів і правил, розроблених нею, так і вимог чинного законодавства у відповідній сфері.

Дістало подальший розвиток:

- учення про динамічну правоздатність юридичної особи на прикладі саморегулювальних організацій. У випадках, встановлених законом, для їх утворення недостатньо державної реєстрації, - необхідно також внести відомості про них до спеціалізованого реєстру СРО чи отримати дозвіл з боку органу виконавчої влади. В такому разі може відбуватися зміна обсягу правоздатності цього непідприємницького товариства, яке отримує статус СРО;

- твердження про те, що правоздатність СРО як непідприємницьких товариств є спеціальною, що обумовлює необхідність у впровадженні до ЦК статті про наслідки вчинення непідприємницьким товариством або установою правочину всупереч меті й предмету їх діяльності, визначеним в установчих документах;

- положення про те, що СРО мають право приймати локальні корпоративні акти без жодного спеціального на те уповноваження з боку органів державної влади (у формі делегування чи санкціонування таких актів державою).

Наукове і практичне значення отриманих результатів, полягає в тому, що вони можуть бути використані у:

– науково-дослідницькій сфері – для подальшого пошуку міждисциплінарних зв'язків публічного і приватного права, аналізу особливостей цивільної правосуб'єктності приватноправових об'єднань, яким державою можуть бути делеговані публічно-владні повноваження (об'єднання адвокатів, спортивні федерації, об'єднання співвласників багатоквартирного будинку тощо);

– правотворчій сфері – при розробці нормативно-правових актів, що регулюють діяльність саморегулювальних організацій;

– навчальному процесі – при підготовці підручників, навчальних посібників з курсу «Цивільне право України» і спецкурсу «Корпоративне право», викладанні відповідних навчальних дисциплін.

Особистий внесок здобувача. Окремі наукові результати, яких досяг автор у ході дослідження, втілені у двох колективних монографіях, виданих за рекомендацією вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Зокрема у монографії «Правове регулювання некомерційних організацій» міститься один параграф під назвою «Саморегульвні організації», в якому розкрито ознаки СРО й особливості правового статусу цих організацій. У монографії «Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов» опубліковано один параграф, що має назву «Охрана и защита прав саморегулируемыми организациями и другими объединениями субъектов предпринимательской деятельности», в якому здобувачем досліджено особливості охорони й захисту цивільних прав СРО.

Апробація результатів дисертації. Дисертація обговорена на засіданнях кафедри цивільного права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Результати дисертаційного дослідження були оприлюднені на таких науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства» (м. Харків, 16 березня 2012 р.); «Методологія дослідження проблем цивільного права та процесу» (м. Харків, 26 травня 2012 р.); «Актуальні проблеми юридичної науки» (м. Хмельницький, 23-24 листопада 2012 р.); «Сучасні проблеми цивілістики» (м. Харків, 20 грудня 2013 р.).

Публікації. За темою дисертації відповідно до її змісту опубліковано дванадцять наукових публікацій, із яких чотири статті - у наукових фахових виданнях України, одна стаття – в іноземному збірнику, параграфи у двох монографіях, а також тези чотирьох доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою та завданням дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг рукопису становить 237 сторінок друкованого тексту, з яких 195 сторінок основного тексту. Список використаних джерел охоплює 342 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, викладається її зв'язок з науковими програмами, визначаються мета й завдання дослідження, його об'єкт і предмет, методологія, теоретична й емпірична основи, подаються положення наукової новизни, розкривається практичне значення роботи, наводяться відомості про апробацію одержаних результатів і публікації за темою дисертації.

Розділ 1. «Становлення і розвиток інституту саморегульвних організацій у доктрині і законодавстві» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Становлення інституту саморегульвних організацій у європейських країнах та в США: огляд літератури й законодавства»* аналізуються чинники, які обумовили появу перших СРО у європейських країнах і в США,

особливості їх правового статусу в цих країнах, а також основні підходи до розуміння цих проблем у зарубіжній юридичній та економічній доктринах.

Поняття «саморегульована організація» виникло не так давно. Перша згадка про такі організації з'явилася в Національному Акті Відновлення промисловості США, який датується 1933 роком. Між тим організації, головною метою утворення яких є здійснення внутрішньоорганізаційного регулювання діяльності їхніх членів шляхом встановлення певних правил підприємницької (професійної) діяльності, здійснення контролю за їх дотриманням, розгляду скарг на дії їх членів тощо, існують з давніх часів. Їх прототипами є різноманітні союзи ремісників (*collegia*), які згадуються ще в Законах XII таблиць, колегії хлібопекарів (*collegia pistorum*), майстрів (*collegia fabrorum*), мореплавців (*collegia naviculariorum*) тощо. Організаціями, які мали низку спільних рис із сучасними СРО, вважаються також гільдії і цехи купців та ремісників середньовічної Європи, а в подальшому - біржі та професійні об'єднання підприємців європейських країн і США.

Поштовхом до поживлення діяльності СРО в нові часи послугувала спочатку економічна криза 30-х років XX століття, а згодом – криза 1974-1975 років, подолання негативних наслідків яких за *теорією неокорпоративізму* вбачалось за можливе лише шляхом утворення партнерств і союзів між учасниками різних секторів ринку і владними регуляторними органами держави. Одним із найбільш ефективних способів поєднання цих суб'єктів виявилось делегування об'єднанням учасників підприємницької чи професійної діяльності публічно-владних повноважень. Результати цього наукового дискурсу були втілені у законодавчу площину. Зокрема, в США було прийнято Закон про ринок цінних паперів (Securities Exchange Act of 1934), а у Великобританії в 1986 році - Закон про фінансові послуги (Financial Services Act), якими визначались особливості правового статусу СРО, що створювалися на ринку фінансових послуг.

У сучасній правовій доктрині європейських країн і США не вщухають дискусії з приводу правового статусу СРО, їх місця у системі юридичних осіб, а також меж втручання держави у їх діяльність, що обумовлено можливістю делегування таким організаціям публічно-владних повноважень. З метою вирішення цих проблем вченими було запропоновано своєрідну класифікацію видів саморегулювання, на засадах яких утворена та чи інша СРО. Зокрема в науці була сформульована пропозиція виокремлювати добровільне і делеговане саморегулювання. При *добровільному саморегулюванні* СРО утворюються за вільною ініціативою на підставі добровільного об'єднання суб'єктів підприємницької та/або професійної діяльності, а діяльність цих організацій не обмежується спеціальними актами адміністративного законодавства. При *делегованому саморегулюванні* вільно утвореним СРО передаються певні повноваження публічно-владного характеру від держави (ліцензування, надання дозволів тощо), у зв'язку з чим правовий статус таких організацій визначається актами не лише цивільного, а й адміністративного законодавства. У таких СРО можливе запровадження обов'язкового членства. Втім, вказана класифікація є у певній мірі умовною, оскільки саморегулювання завжди є добровільним, а поняття «делеговане» вживається для того, аби підкреслити, що державою делегуються

лише окремі повноваження до СРО, а не саме право здійснювати ініціативне й добровільне регулювання діяльності їх членів.

У підрозділі 1.2. «Становлення інституту саморегульованих організацій у країнах СНД: огляд літератури й законодавства» досліджуються умови появи СРО у країнах колишнього СРСР, особливості визначення їх правового статусу, а також основні підходи до розуміння цих проблем у наукових доктринах.

Саморегульовані організації почали утворюватись в Україні та в інших країнах СНД лише в середині 90-х років ХХ століття. Тоді ж відбувалися перші спроби визначити особливості їх правового статусу на рівні законодавства. Між тим, прототипи СРО в цих державах, як і в інших країнах світу, існували доволі давно. Так, перші об'єднання ремісників утворювалися ще за часів Київської Русі й іменувалися «*сотнями*» або «*ста*». Після розпаду Київської держави в князівствах почали утворюватись *братства* та *цехи*, з-поміж яких найвідомішими були Львівське й Віленське. Починаючи з ХVІІІ століття на територіях, що були у складі Російської імперії, було започатковано утворення *купецьких гільдій*. Такі гільдії виконували регулятивні функції по відношенню до своїх членів, приймаючи правила їх торгівельної або професійної діяльності і контролюючи їх виконання і дотримання.

Зі встановленням більшовицької влади організації, подібні саморегульованим, були фактично ліквідовані, а відносини у сфері торгівлі регулювалися лише в централізованому порядку. Водночас в інших сферах суспільного життя участь різноманітних громадських об'єднань всіляко підтримувалась. Йдеться про професійні спілки, кооперативи тощо. Такі організації приймали різноманітні акти у сфері регулювання трудових, спортивних та інших відносин і здійснювали контроль за їх дотриманням. Вказане явище дістало у тогочасній юридичній літературі назву *делегованої або санкціонованої правотворчості*.

На сучасному етапі у країнах колишнього СРСР спостерігається зростання кількості професійних і підприємницьких об'єднань, метою яких є регулювання діяльності їхніх членів. З-поміж них чільне місце посідають і СРО. Протягом останнього десятиліття діяльності таких організацій приділяється особлива увага з боку як національних законодавчих органів, так і наднаціональних утворень. Так, 31 жовтня 2007 року було прийнято Модельний закон «Про саморегульовані організації» в рамках СНД. Того ж року однойменний закон був прийнятий і в Російській Федерації. В Україні діяльність СРО натеper регулюється виключно галузевими нормативними актами, з-поміж яких Закон України «Про цінні папери і фондовий ринок», «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність», «Про архітектурну діяльність» тощо.

Проблеми правового статусу СРО нині є предметом полеміки серед учених країн СНД. При цьому вказана проблематика у правовій науці аналізується з позицій різних галузевих наук, а саме: цивільного, господарського (підприємницького) й адміністративного права. Всі ці дослідження попри їх різну галузеву спрямованість об'єднані спільним колом питань, найбільш дискусійними з яких є: а) яке місце займають саморегульовані організації у системі юридичних осіб? б) в яких організаційно-правових формах повинні утворюватись такі організації? в) якою є

правова природа відносин між такими організаціями і їх членами і чи є допустимим встановлення обов'язкового членства в них?

Не применшуючи значення досягнень інших галузевих доктрин, у роботі доводиться, що саме дослідження у галузі цивільного права повинні зайняти провідне місце у з'ясуванні вказаної проблематики.

Розділ 2. Загальна характеристика саморегулівних організацій складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Юридичні ознаки саморегулівних організацій» з'ясовується коло ознак, які виокремлюють СРО з-поміж інших різновидів професійних і підприємницьких об'єднань.

Визначаючи ознаки, якими повинні характеризуватись саморегулівні організації, пропонується спиратися на такі постулати:

1) СРО завжди є *юридичними особами* з правосуб'єктністю учасника цивільних правовідносин;

2) головним завданням СРО є здійснення *саморегулювання*, яке розуміється як різновид правової діяльності, що проявляється у двох формах: *правотворчій* і *правозастосовній*.

З першого постулату випливає, що саморегулівні організації характеризуються ознаками, які притаманні будь-яким іншим юридичним особам, але кожна з цих ознак проявляється у саморегулівних організаціях із певною специфікою. Зокрема такі організації можуть нести субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями їх членів, що виникли у зв'язку із завданням ними шкоди або збитків їхнім клієнтам (споживачам) тощо.

З другого припущення з'ясовується, що саморегулівні організації можуть мати правотворчі повноваження і повноваження у сфері правозастосування. Виконуючи *правотворчі* повноваження, СРО приймають локальні акти, які спрямовані на регулювання як відносин між СРО та її членами, так і відносин між її членами і споживачами їх товарів, робіт, послуг тощо. Здійснюючи *правозастосовні* повноваження, саморегулівна організація вживає заходів щодо забезпечення виконання прийнятих нею актів з боку її членів.

З огляду на вищезазначене, висловлюється думка про те, що саморегулівними вважаються організації, які характеризуються наявністю таких ознак (у сукупності):

1. СРО є юридичними особами, що утворюються для досягнення цілей, не пов'язаних із отриманням прибутку і подальшим його розподілом між членами, і засновані на підставі об'єднання учасників підприємницької та/або професійної діяльності за ознакою єдності галузі виробництва товарів (виконання робіт, надання послуг тощо) або виду професійної діяльності.

2. Для них характерна наявність подвійної мети утворення, яка полягає в задоволенні інтересів як членів СРО, так і споживачів їх товарів (робіт, послуг, інших об'єктів), а у випадку делегування СРО публічно-владних повноважень – і публічного інтересу також.

3. Такі організації виконують специфічні функції, що передбачено в їх локальних актах, а саме:

а) *нормотворчу*, яка полягає у прийнятті норм, правил і стандартів діяльності членів організації, спрямованих на регулювання відносин між ними і споживачами їх товарів, робіт, послуг тощо;

б) *контрольну*, яка полягає у перевірці дотримання членами СРО прийнятих нею правил і стандартів діяльності або законодавства у відповідній сфері;

в) *штрафну*, яка проявляється в застосуванні негативних заходів до членів організації, які порушили правила, стандарти та/або норми чинного законодавства у відповідній сфері.

Саморегульним організаціям можуть бути делеговані певні публічно-владні повноваження. Між тим, наявність таких повноважень не вважається обов'язковою ознакою цих організацій.

У підрозділі 2.2 «Організаційно-правові форми саморегульних організацій» обґрунтовується, що визначення організаційно-правових форм, в яких можуть утворюватися СРО, безпосередньо залежить від з'ясування місця таких організацій у системі юридичних осіб приватного чи публічного права. Ці два види юридичних осіб згідно з чинним ЦК розмежовуються за порядком утворення (інструментальний критерій), який у правовій доктрині піддається обґрунтованій критиці. Вченими пропонується використовувати інший підхід, згідно з яким юридичні особи приватного і публічного права належить розмежовувати за критерієм виконання публічно-владних повноважень. Аналогічна позиція втілена й у законодавстві багатьох європейських країн.

З огляду на вказане висловлюється міркування про те, що саморегульні організації можуть належати як до юридичних осіб приватного, так і до юридичних осіб публічного права в залежності від того, чи делегуються їм повноваження державою. Таке делегування може здійснюватися або на підставі підзаконного акта органу виконавчої влади, або в порядку фактичного визнання за певною організацією публічно-владних повноважень на рівні закону. Однак спосіб делегування повноважень до СРО не впливає на порядок їх утворення й припинення, який залишається аналогічним порядку утворення й припинення будь-яких юридичних осіб, створених згідно з ЦК. А тому організаційно-правові форми СРО визначаються саме ЦК та іншими законами, що належать до актів цивільного законодавства.

Встановлено, що за сукупністю ознак, які притаманні саморегульним організаціям, вони можуть утворюватися виключно в організаційно-правовій формі товариства. Незважаючи на те, що саморегульним організаціям властива певна специфіка, вони не можуть вважатися самостійною організаційно-правовою формою у розумінні ст. 83 ЦК, яка поряд товариством і установою закріплює так звані «інші форми, встановлені законом». Специфіка СРО обумовлена особливостями мети і функціональної спрямованості їх діяльності, що не може бути покладено в основу розмежування організаційно-правових форм юридичних осіб, а може лише сприяти відмежуванню їх за видами.

Обґрунтовано, що саморегульні організації належать до непідприємницьких товариств. Згідно з чинним законодавством, вони можуть утворюватися у формі або *громадської організації*, або *асоціації*. Між тим, кожна з них має певні недоліки.

Зокрема, утворення СРО у формі громадської організації не узгоджується з Законом України «Про громадські об'єднання», сфера дії якого не поширюється на відносини з утворення, реєстрації, діяльності та припинення СРО та організацій, що здійснюють професійне самоврядування (ч. 2 ст. 2). Водночас правовий статус асоціацій як різновиду об'єднань підприємств натеper визначено лише на рівні Господарського кодексу України, положення якого в цій частині є доволі суперечливими. Зокрема з їх аналізу випливає, що асоціації не є власниками майна, переданого їм учасниками, а володіють ним на праві оперативного управління чи господарського відання, а кожен учасник асоціації має право одержати частину прибутку від її діяльності, а в разі її ліквідації – взяти участь у розподілі майна. Цим фактично нівелюється сутність поділу товариств на підприємницькі і непідприємницькі в цілому і сенс віднесення СРО до числа непідприємницьких зокрема. З огляду на вказане запропоновано внести зміни до законодавства, а саме виключити із Закону України «Про громадські об'єднання» ч. 2 ст. 2, що надасть можливість утворювати такі організації у формі громадських організацій або громадських спілок.

У підрозділі 2.3. «Правосуб'єктність саморегульвних організацій» визначаються особливості право-, діє- і деліктоздатності СРО.

Згідно з чинним законодавством саморегульвні організації можуть утворюватися різними способами. Для утворення деяких СРО достатнім є здійснення лише їх державної реєстрації. Здебільшого, такий порядок передбачений для організацій, які здійснюють добровільне саморегулювання. Однак для утворення певних СРО встановлюється своєрідний порядок, опосередкований кількома етапами: на першому етапі здійснюється державна реєстрація відповідного непідприємницького товариства, а на другому - відомості про це товариство вносяться до спеціалізованого реєстру СРО або це товариство отримує дозвіл від органу виконавчої влади. Між тим, незалежно від того, в якому порядку утворюються саморегульвні організації, всі вони набувають правоздатності юридичної особи з моменту їх державної реєстрації. Якщо ж законодавством передбачена двоетапна процедура їх утворення, то після завершення другого етапу може відбуватися певна зміна обсягу правоздатності непідприємницького товариства, яке набуло статусу СРО, зокрема, через встановлення додаткових обмежень правоздатності такої саморегульвної організації.

Правоздатність саморегульвних організацій, як і правоздатність інших непідприємницьких товариств, є спеціальною. Її обмеження пов'язується не лише з метою, а й з предметом діяльності, яким є здійснення саморегулювання у відповідній сфері підприємництва. З огляду на вказане, пропонується доповнити ЦК статтю 227-1, яка б визначала наслідки вчинення непідприємницькими товариствами й установами правочинів всупереч меті і предмету їх діяльності.

Певні особливості характерні для правосуб'єктності СРО, яким державою делеговано публічно-владні повноваження. Такі організації є одночасно і суб'єктом компетенції зі здійснення владних функцій, і носієм правоздатності юридичної особи, яка забезпечує її участь у цивільному обігу. Тому, маючи делеговані повноваження, СРО підпорядковується імперативним вимогам адміністративного

законодавства і діє в умовах спеціальнодозвільного типу правового регулювання. При реалізації ж своїх прав на участь у цивільному обороті вона діє як звичайний суб'єкт цивільних правовідносин на умовах рівності, автономії волі і диспозитивності, а факт передання повноважень не перетворює цивільну правоздатність СРО на виключну. Для СРО, яким державою делегуються певні публічно-владні повноваження, законом доцільно запровадити додаткові обмеження їх цивільної правоздатності щодо їх участі у підприємницькій діяльності, права надавати майно СРО у заставу (іпотеку) тощо.

Саморегулівні організації, яким державою були делеговані публічно-владні повноваження, у цивільних правовідносинах є представниками держави. При цьому передання таких повноважень СРО не звільняє державу від відповідальності за зобов'язаннями перед членами СРО, їх клієнтами та контрагентами, які виникли внаслідок неналежного виконання організацією делегованих їй повноважень. З огляду на це держава повинна нести субсидіарну відповідальність перед особою, якій була завдана шкода у зв'язку з порушенням вимог законодавства під час виконання саморегулівною організацією переданих їй повноважень.

Розділ 3. «Правова природа відносин між СРО та її членами і цивільно-правове регулювання цих відносин» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Правова природа відносин між СРО та її членами» визначається, предметом регулювання якої галузі права є відносини між СРО та її членами. У сучасній правовій доктрині такі відносини найчастіше характеризуються або як адміністративно-правові, або організаційно-господарські, або цивільно-правові. Зважаючи на те, що СРО мають певні особливості, які не дають можливості надати однозначну оцінку природі відносин між ними і їх членами, при дослідженні цих відносин пропонується виходити з того, що вони є складними правовідносинами, які образно можна уявити в якості багаточасового утворення, базовий шар в якому складають *відносини членства*.

Аналіз елементів членських правовідносин свідчить про те, що до їх кола у саморегулівних організаціях належать відносини, які мають таку структуру:

- 1) їх *суб'єктами* виступають СРО та її члени;
- 2) їх *об'єктом* є саме членство в СРО, оскільки учасники цих відносин зацікавлені у факті причетності до саморегулівної організації;
- 3) *зміст* таких відносин складають взаємні права й обов'язки організації і її членів, включаючи й права й обов'язки членів організації перед їх клієнтами, які встановлюються локальними актами організації.

Членські відносини у СРО є предметом регулювання галузі цивільного права, якщо саморегулівна організація є виразником так званого добровільного саморегулювання і їй не делегуються повноваження з боку держави. При цьому членські відносини належать до *організаційних цивільних відносин*, оскільки їх предметом є *упорядкування* майнових і немайнових відносин між СРО і її членами, а не безпосереднє отримання певних благ майнового або немайнового характеру. Якщо ж СРО делегуються публічно-владні повноваження, то відносини між нею і її членами в частині здійснення нею таких повноважень є *адміністративно-правовими* і повинні регулюватися нормами адміністративного права.

Членство у саморегульованих організаціях за загальним правилом є добровільним. Однак у випадках, встановлених законом, таке членство може бути умовою для отримання доступу до заняття певним видом професійної або підприємницької діяльності (*обов'язкове членство*). На підставі аналізу рішень Європейського суду з прав людини (зокрема Сигудур А. Сигурйонссон проти Ісландії, О.В. Романовська проти Російської Федерації, Бартольд проти Німеччини тощо) робиться висновок про те, що обов'язкове членство може встановлюватися лише у тих СРО, які не можуть вважатися асоціацією у розумінні ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а є публічно-правовими утвореннями. До числа таких відносяться лише СРО, яким державою делеговані певні повноваження.

У підрозділі 3.2. «Регулювання відносин між СРО та її членами» визначаються особливості правотворчої і правозастосовної діяльності саморегульованих організацій.

Правотворча діяльність СРО полягає у прийнятті ними актів і рішень для регулювання різного кола питань. Зокрема, це можуть бути статuti, положення, регламенти, предметом регулювання яких є виключно відносини між СРО та її членами, а також стандарти, етичні кодекси, правила, які спрямовані на регулювання відносин між членами СРО і їх споживачами (клієнтами). Обґрунтовано, що акти таких організацій, незалежно від предмету їх регулятивного впливу, характеризуються такими ознаками: а) вони є обов'язковими для виконання з боку всіх членів організації; б) вони розраховані на неодноразове застосування і характеризуються тривалістю дії; в) дотримання положень цих актів забезпечується можливістю застосування передбачених видів санкцій з боку організації чи державних органів.

З огляду на це, робиться висновок про те, що акти саморегульованих організацій є *нормативно-правовими актами* локальної дії. При цьому пропонується відносити їх до локальних корпоративних актів. В радянській правовій доктрині побутувало міркування про те, що право приймати подібні акти громадські організації мають лише у разі делегування їм такого повноваження або подальшого санкціонування цих актів з боку держави. Нині ситуація істотно змінилася і в роботі обстоюється протилежний підхід. Доводиться, що право приймати такі акти має будь-яка СРО без жодного спеціального уповноваження на це з боку органів державної влади. Водночас законодавством може бути передбачена процедура попереднього схвалення (погодження) прийнятих у СРО правил або стандартів діяльності уповноваженими органами державної влади.

Правозастосування здійснюється СРО при виконанні ними *контрольної функції*. Контроль розуміється як форма правової діяльності, що полягає у перевірці стану виконання і дотримання членами СРО локальних корпоративних актів такої організації, а у випадках, визначених законом, - і положень законодавства у відповідній сфері (йдеться про галузеве законодавство, зокрема, у сфері оціночної діяльності). Контроль може здійснюватися саморегульованою організацією як на підставі спеціального її уповноваження на те з боку держави (делегування), так і без такого уповноваження на основі вільного волевиявлення і добровільної згоди її

членів, які, об'єднуючись, переслідують свої, здебільшого приватні цілі, для досягнення яких і встановлюють різноманітні механізми, у тому числі – контроль.

Регулятивний вплив СРО на діяльність їх членів проявляється й у застосуванні до них різних заходів: попередження про правопорушення, штраф, виключення з членів тощо. У законодавстві України і зарубіжних країн, а також у локальних актах діючих СРО такі заходи здебільшого йменуються мірами дисциплінарного впливу. Однак таке найменування є лише умовним і не свідчить про однорідну правову природу стягнень, застосовуваних СРО, і мір дисциплінарної відповідальності у трудовому праві.

Обґрунтовано, що не всі санкції, застосовувані саморегулювальними організаціями до їх порушників, є мірами юридичної відповідальності. До останніх належать лише ті санкції, які встановлені на рівні законодавства або передбачають можливість їх примусового застосування з боку державних органів. Всі ж інші стягнення, навіть якщо вони передбачені локальними корпоративними актами СРО, до мір юридичної відповідальності не належать. Ті санкції, що відносяться до мір юридичної відповідальності, належать або до адміністративно-правової (якщо СРО було делеговано повноваження із застосування санкцій, визначених актами адміністративного законодавства), або до цивільно-правової відповідальності (якщо такого делегування здійснено не було).

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні особливостей правового статусу саморегулювальних організацій як суб'єктів цивільного права та розробленні науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення законодавства України для досягнення ефективного рівня правового регулювання та правозастосування.

Основними науковими й практичними результатами роботи, досягнутими автором у процесі дисертаційного дослідження, є наступні висновки.

1. Саморегулювальними вважаються організації, які характеризуються наявністю таких ознак (у сукупності):

а) СРО є юридичними особами, що утворюються для досягнення цілей, не пов'язаних із отриманням прибутку і подальшим його розподілом між членами, і засновані на підставі об'єднання учасників підприємницької та/або професійної діяльності за ознакою єдності галузі виробництва товарів (виконання робіт, надання послуг тощо) або виду професійної діяльності;

б) для них характерна наявність подвійної мети утворення, яка полягає в задоволенні інтересів як членів СРО, так і споживачів їх товарів (робіт, послуг, інших об'єктів), а у випадках делегування СРО публічно-владних повноважень – і публічного інтересу також;

в) СРО здійснюють нормотворчу, контрольну і штрафну функції по відношенню до членів організації, що передбачено їх локальними корпоративними актами.

2. До саморегулювальних організацій належать не лише ті організації, які поійменовані саморегулювальними в законодавстві, але й будь-які професійні й

підприємницькі об'єднання, які характеризуються наявністю ознак, що притаманні СРО (наприклад, об'єднання туроператорів, суб'єктів рекламної діяльності, аудиторів тощо).

3. СРО утворюються в організаційно-правовій формі товариства. Незважаючи на наявність у таких організацій низки специфічних ознак, не характерних для інших непідприємницьких товариств, такі організації не можуть вважатися самостійним різновидом організаційно-правової форми в розумінні ч. 1 ст. 83 ЦК.

4. Правоздатність СРО є спеціальною, що пов'язано не лише з метою їх утворення, але й з предметом їх діяльності, яким є здійснення саморегулювання.

5. Відносини між СРО та її членами є правовідносинами членства (участі) у товаристві. До кола членських відносин належать всі відносини, для яких характерною є наявність таких елементів: а) їх суб'єктами виступають безпосередньо саморегулівна організація та її члени; б) їх об'єктом є членство в саморегулівній організації; в) зміст цих відносин складають як взаємні права й обов'язки організації і її членів, так і ті права й обов'язки, які випливають із положень локальних правил і стандартів діяльності і складають зміст не лише членських відносин, але й відносин з третіми особами.

6. Акти, які приймаються СРО, мають правовий і нормативний характер і належать до локальних корпоративних актів. Право приймати такі акти має будь-яка саморегулівна організація. Законодавством може бути передбачена процедура попереднього схвалення прийнятих у СРО правил або стандартів діяльності з боку органів державної влади.

7. Контроль, який здійснюється СРО, подібний до публічно-правового контролю, хоча він і виникає у царині здебільшого приватноправових відносин. Цей контроль може спрямовуватись як на перевірку дотримання членами СРО стандартів і правил, які розроблює організація, так і вимог чинного законодавства у відповідній сфері.

8. Саморегулівна організація має право застосовувати різні заходи впливу до її членів, які допустили порушення вимог локальних корпоративних актів чи положень законодавства у відповідній сфері.

Такі санкції є мірами юридичної відповідальності, лише якщо вони встановлені на рівні законодавства або можуть бути звернені до примусового застосування з боку державних органів. Санкції, які належать до мір юридичної відповідальності, відносяться до мір адміністративно-правової або до цивільно-правової відповідальності, залежно від того, чи було делеговано СРО повноваження застосовувати адміністративно-правові стягнення.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Філатова Н.Ю. Саморегулівні організації [Текст] / Н.Ю. Філатова // Правове регулювання некомерційних організацій в Україні: монографія / І.В. Спасибо-Фатєєва, В.І. Борисова, О.П. Печений та ін.; за заг. ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Х.: Право, 2013. – С. 374-396.

2. Филатова Н.Ю. Охрана и защита прав саморегулируемыми организациями и другими объединениями субъектов предпринимательской деятельности [Текст] / Н.Ю. Филатова // Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов / И. В. Спасибо-Фатеева, М. Н. Сибилев, В. Л. Яроцкий и др.; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. – Х.: Право, 2014. – С. 191-203.

3. Філатова Н. Ю. Феномен саморегулювання в контексті становлення інституту саморегульованих організацій в Україні [Текст] / Н.Ю. Филатова // Теорія і практика правознавства. Електронне наукове фахове видання Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2011. – № 1. – С. 165-172.

4. Філатова Н.Ю. Правове регулювання саморегульованих організацій у зарубіжних державах: особливості і тенденції [Текст] / Н.Ю. Филатова // Університетські наукові записки : часопис / Хмельниц. ун-т упр. та права. – Хмельницький : Хмельниц. ун-т управ. та права, 2012. – 2012, № 4 (44). – С. 205-213

5. Філатова, Н. Ю. Поняття та ознаки саморегульованих організацій [Текст] / Н. Ю. Филатова // Вісник Академії правових наук України : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України. – Х. : Право, 2013. – 2013 р. №1(72). – С. 280-290.

6. Філатова Н. Виконання суб'єктами приватного права делегованих публічних повноважень [Текст] / Наталя Філатова // Підприємництво, господарство і право. – 11/2013 . – № 11 . – С. 47-50.

7. Филатова Н.Ю. Об особенностях правового статуса саморегулируемых организаций в Российской Федерации и в Украине [Текст] / Н.Ю. Филатова // Современное право. – 2014. – № 2. – С. 130-137

8. Філатова Н. Ю. Охорона і захист цивільних прав саморегульованими організаціями / Н. Ю. Філатова // Форум права. – 2014. – № 1. – С. 502–509. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_1_88.pdf

9. N. Filatova. Self-regulation and self-regulating organization [Текст] / N. Filatova // Збірник тез доповідей та наукових повідомлень конференції на тему «Проблеми розвитку юридичної науки в дослідженнях молодих учених», 5 квітня 2012 р. / За заг. ред. А.П. Гетьмана. – Харків: Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2012. – С. 110-112.

10. Філатова Н.Ю. Окремі проблеми визначення місця саморегульованих організацій у системі юридичних осіб [Текст] / Н. Ю. Філатова // Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 91-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. В.П. Маслова, Харків, 15 лютого 2013 р. – Х.: Право, 2013. – С. 387-391.

11. Філатова Н.Ю. Проблеми визначення організаційно-правових форм саморегульованих організацій [Текст] / Н. Ю. Філатова // Проблеми цивільного права та процесу: матеріали наук.-практ. конф., присвяченій пам'яті професора О.А. Пушкіна (25 травня 2013 р.). – Х.: ХНУВС; Золота миля, 2013. – 371-375.

12. Філатова Н.Ю. Локальне регулювання відносин між саморегульованими організаціями і їх членами [Текст] / Н. Ю. Філатова // Сучасні проблеми

цивілістики: матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова, м. Харків, 20 грудня 2013 р. / Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. – Х., 2014. – С.134-137

АНОТАЦІЇ

Філатова Н.Ю. Саморегулівні організації як суб'єкти цивільного права. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2014.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню саморегулівних організацій як суб'єктів цивільного права. Обґрунтовано, що саморегулівні організації є непідприємницькими товариствами, які характеризуються такими ознаками: а) вони об'єднують на засадах членства учасників підприємницької та/або професійної діяльності за ознакою єдності галузі виробництва товарів (виконання робіт, надання послуг тощо) або виду професійної діяльності; б) для них характерна наявність подвійної мети утворення, яка полягає в задоволенні інтересів як членів СРО, так і споживачів їх товарів (робіт, послуг тощо), а у випадках делегування СРО публічно-владних повноважень – і публічного інтересу також; в) СРО здійснюють нормотворчу, контрольну і штрафну функції по відношенню до членів організації, що передбачено їх локальними корпоративними актами. Доведено, що саморегулівні організації можуть бути віднесені як до юридичних осіб приватного, так і публічного права, в залежності від того, чи були їм делеговані публічно-владні повноваження з боку держави. Встановлено, що у випадку делегування саморегулівним організаціям публічно-владних повноважень, останні є представниками держави у цивільних відносинах, а тому держава несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями СРО, що виникли у зв'язку з заподіянням шкоди певним особам через неналежне виконання делегованих повноважень.

Досліджено правову природу правовідносин між СРО і їх членами. Визначено випадки, у яких встановлення обов'язкового членства у СРО є допустимим, а в яких – ні. З'ясовано особливості регулювання відносин між саморегулівними організаціями і їх членами.

Ключові слова: саморегулівні організації, саморегулювання, делегування повноважень, непідприємницькі товариства, юридичні особи публічного права, членські правовідносини, локальні корпоративні акти.

Філатова Н.Ю. Саморегулируемые организации как субъекты гражданского права. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2014.

Диссертация посвящена исследованию саморегулируемых организаций как субъектов гражданского права. Обосновано, что СРО являются непредпринимательскими обществами, которые характеризуются следующими признаками: а) они объединяют на основе членства участников предпринимательской и / или профессиональной деятельности по признаку единства отрасли производства товаров (выполнения работ, оказания услуг и т.п.) или вида профессиональной деятельности; б) для них характерно наличие двойной цели образования, которая заключается в удовлетворении интересов как членов СРО, так и потребителей их товаров (работ, услуг и т.д.), а в случае делегирования СРО публично-властных полномочий – и публичного интереса; в) СРО осуществляют нормотворческую, контрольную и штрафную функции по отношению к членам организации, что предусмотрено их локальными корпоративными актами. Доказано, что саморегулируемые организации могут быть отнесены как к юридическим лицам частного, так и публичного права, в зависимости от того, были ли им делегированы публично-властные полномочия со стороны государства. Установлено, что в случае делегирования саморегулируемым организациям полномочий, последние являются представителями государства в гражданских правоотношениях, в связи с чем государство несет субсидиарную ответственность по обязательствам СРО, возникшим на основании причинения вреда определенным лицам в связи с ненадлежащим исполнением делегированных полномочий.

Исследована правовая природа правоотношений между СРО и их членами. Такие отношения являются членскими. При этом членские отношения в СРО являются организационными гражданско-правовыми отношениями. Однако в случае делегирования СРО публично-властных полномочий, такие отношения приобретают характер административно-правовых в части выполнения этих полномочий.

Обосновано, что членство в таких организациях может являться условием доступа лица к определенному виду профессиональной или предпринимательской деятельности лишь в случае, если саморегулируемая организация относится к юридическим лицам публичного права и выполняет публично-властные полномочия.

Исследованы вопросы регулирования отношений между саморегулируемыми организациями и их членами посредством правовых действий, осуществляемых такими организациями. Обосновано, что акты саморегулируемых организаций являются нормативно-правовыми. Определены особенности контроля, осуществляемого саморегулируемыми организациями. Обнаружены особенности санкций, применяемых СРО к членам, которые нарушили положения локальных корпоративных актов и/или законодательства.

Ключевые слова: саморегулируемые организации, саморегулирование, делегирование полномочий, непредпринимательские общества, юридические лица публичного права, членские правоотношения, локальные корпоративные акты.

Filatova N.Y. Self-regulatory Organizations as Subjects of Civil Law. – Manuscript copyright.

The Dissertation for obtaining candidate of Juridical sciences degree, specialty 12.00.03 – Civil Law and Civil Procedure; Family law; Private International Law. – Yaroslav the Wise National Law University, the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2014.

The thesis is devoted to the comprehensive research of self-regulatory organizations as the subjects of civil law. Self-regulatory organizations are proved to be non-profit organizations characterized by the following features: a) they unite participants of business and / or professional activity on the membership basis organized according to the same sphere of production of goods (works, services) or type of professional activity; b) they are characterized by having a double goal, which aims to satisfy both the interests of SROs members and consumers of their goods (works, services); c) the constitutive documents of these organizations provide for performing their legislative, control and penalty functions. It is proved that SROs can be referred to as legal entities of both private and public law, depending on whether they are delegated public powers. It is stated that in case public powers are delegated to SROs the latter become representatives of the state in civil relations and thus the state bears subsidiary liability according to obligations of the SRO that emerge in connection with the damage done to persons because of improper execution of delegated powers.

The legal nature of the legal relations between SROs and their members is examined. The cases in which the establishment of compulsory membership in the SRO is acceptable, and in which not are determined. The features of the relations between SROs and their members regulation are found out.

Keywords: self-regulatory organization, self-regulation, delegation of authority, non-profit companies, legal entities of public law, membership relations, local corporate acts.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, доцент
О.П. Печений

Підписано до друку 18.09.2014 р. Формат 60×90/16.
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 1061

Друкарня
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77